

Johanna Purontaka

**TÖÖTTÄYKSESTÄ TAITEEKSI - TUOMO TUUBAN
TORVIAAPINEN**

**Opinnäytetyö
KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutusohjelma
Toukokuu 2011**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Hyvinvointi ja taide	Aika Toukokuu 2011	Tekijä/tekijät Johanna Purontaka
Koulutusohjelma Musikin koulutusohjelma		
Työn nimi Tööttäyksestä taiteeksi – Tuomo Tuuban torviaapinen		
Työn ohjaaja Lauri Pulakka	Sivumäärä 22 + liitteet	
Työelämäohjaaja Lauri Pulakka		
<p>Opinnäytetyö käsittelee tuubansoiton alkeisopetusta, sen mahdollisia ongelmia ja oivalluksia. Keskeistä on työn liitteenä oleva, ennen julkaisematon tuubansoiton alkeisopetuksen nuottimateriaalipaketti.</p> <p>Työn tarkoituksena oli vastata hyvän materiaalin puutteeseen säveltämällä ensimmäinen suomenkielinen tuubansoiton alkeisopetuksen harjoituskokoelma. Samalla työssä käytiin läpi vaskiopetuksen keskeisiä kysymyksiä sekä pohdittiin prosessia harjoitusten tekijän näkökulmasta.</p> <p>Opinnäytetyön aihetta tutkittiin säveltämällä lyhyitä harjoituskappaleita, kokeilemalla niitä omien oppilaiden kanssa, ja näin havainnoiden mahdollisia muutoskohteita tai onnistumisia. Näiden rinnalla käytettiin myös ulkomaisia soitinoppaita, ja verrattiin niiden toimivuutta tekijän omiin kappaleisiin.</p> <p>Työn avulla arvioitiin tekijän tietoa ja ammattitaitoa soitonopettajana. Samalla tuotettiin nuottimateriaali tekijän oppilaiden päivittäiseen harjoittelukäyttöön. Tekijä aikoo myös jatkaa alkeismateriaalin säveltämistä varsinaisen oppikirjan mahdollista myöhempää julkaisua varten.</p>		
Asiasanat opetus, soitinoppaat, tuuba, vaskipuhaltimet		

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES	Date May 2011	Author Johanna Purontaka
Degree programme Music pedagogue		
Name of thesis FROM SOUND TO ART – TUOMO TUBA'S HORN ABC BOOK		
Instructor Lauri Pulakka		Pages 22 + appendice
Supervisor Lauri Pulakka		
<p>This bachelor's thesis is about the elementary teaching in tuba playing, the problems that may occur and the new realizations. Essential part of the work is the attachment, the non-published collection of sheet music for elementary tuba teaching.</p> <p>The purpose of this work was to answer to the need of the good material by composing the first elementary tuba exercise collection in Finnish language. At the same time the most relevant questions of brass instrument teaching were processed and the project was contemplated from the writer's perspective.</p> <p>The subject of the thesis was examined by composing short exercises, testing them with the writer's own students and so observing the possible improvements or successes. Alongside those, foreign instrument manuals were also used and their functionality was compared to writer's own exercises.</p> <p>By the help of this work the writer's own knowledge and craftsmanship as an instrument pedagogue were examined. Simultaneously, the sheet music material for the student's daily practise routine was composed. The writer is also going to continue composing more of the elementary material for the possible publishing of the instrument manual.</p>		
Key words brass instruments, instrument teaching manuals, teaching, tuba		

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	PROJEKTIN SUUNNITTELU	2
	2.1 Soitellen sotaan?	2
	2.2 Kysyntä ja tarjonta	3
	2.3 Keskeiset tavoitteet	4
3	NÄKEMYKSENI OPETUKSESTA	6
	3.1 Yleistä oppimisprosessin taustaa	6
	3.1.1 Oppimisteoriat suhteessa soitonopetukseen	6
	3.2 Henkilökohtaiset tavoitteeni opetuksessa	8
	3.3 Konkretisointi	9
4	AJANKOHTAISUUS	10
	4.1 Minä – tässä ja nyt	10
	4.2 Meillä ja muualla	10
5	SÄVELLYSPROSESSI	11
	5.1 Ongelmat	11
	5.2 Oivallukset	11
	5.3 Harjoitusten muotoutuminen ja karsinta	12
	5.3.1 Sävellajit ja rytmit	12
	5.3.2 Rajaus käsiteltävistä asioista	13
6	OPETTAJAN OPAS	14
	6.1. Lautasmalli - mitä päivittäisen harjoittelurutiinin tulisi sisältää	14
	6.1.1 Hengitys- ja lämmittelyharjoitukset	15
	6.1.2 Suukappaleen oikea paikka	17
	6.2. Harjoittelun tueksi	18
	6.2.1 Ylärekisteri	18
	6.2.2 Alarekisteri	18
	6.2.3 Rytmii	19
	6.2.4 Melodia	19
	6.2.5 Kertaus	20
7	LOPPUSANAT	21

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Suomessa vaskisoitolla ja sen opetuksella on jo pitkät perinteet. Torvensoiton kulta-ajaksi kenties lasketaan 1900-luvun alkupuoli aina 1950-luvulle saakka – tuona aikana lähes jokaisessa kylässä toimi ainakin pieni vaskiseitsikko, soittajinaan usein täysin itseoppineita taitureita. Nykyään vaskiopetus on vakiintunut musiikki- ja kansalaisopistoihin. Puutteita kuitenkin löytyy.

Monet aiempina vuosina hyviksi koetut vaskikoulut ja soitto-oppaat ovat osoittautuneet ohjelmistonsa puolesta jo aikansa eläneiksi, sekä usein myös vasta-alkajilta vaadittavan käyttörekisterinsä vuoksi epäkäytännölliiksi. Pitkästä soittoperinteestä huolimatta vaskipuhallinperheen jättiläinen, tuuba, on jäänyt täysin ilman suomenkielistä aloituskirjaa. Päätin siis tarttua tuumasta toimeen, ja korjata tämän suuren puutteen puhaltimien opetuskirjallisuudessa kirjoittamalla itse ”ensiapupakkauksen” pieniä tuubansoittajia varten. Tämä opinnäytetyö kertoo matkastani, sen huippuhetkistä ja ongelmista. Opinnäytetyön liitteenä on myös varsinainen opetusmateriaali – toivottavasti se tuo vielä paljon iloa ja apua pienille vaskisoittajille.

2 PROJEKTIN SUUNNITTELUA

2.1 Soitellen sotaan?

Ajatus tuubansoiton alkeisoppaasta opinnäytetyönä on kehittynyt mielessäni jo usean vuoden ajan. Mielikuvani sen sisällöstä muuttui useaan otteeseen. Haaveeni ja tavoitteeni oli saada aikaan helposti lähestyttävä, toimiva ja motivoiva, vasta-alkajille suunnattu soitto-opas, joka löytäisi myös oman paikkansa muiden alkeiskoulujen rinnalla suomalaisessa vaskimusiikin opetuksessa. Poikkeuksellisen työstäni tekee se, että alkeismateriaalikirjallisuudessa ei ole vielä olemassa suomenkielistä tuubaopasta (Pesonen 2008). Näin ollen suunnittelemani oppimateriaalille voisi hyvinkin olla kysyntää.

Ajatus oppikirjan kirjoittamisesta varsinaisen työurani alkuvaiheessa on varsin kunnianhimoinen. Kyselyäni kollegoideni sekä opettajieni mielipiteitä suunnitelmastani päätin silti tarttua toimeen. Samalla sekä koko prosessi että varsinainen lopputulos toimivat itselleni konkreettisenä osoituksena siitä, millaisia asioita olen oikeasti ammattiopintojeni aikana oppinut. Tämän ilmentäminen on myös osaltaan opinnäytetyön tarkoitus.

En koskaan harkinnut pitäväni itse varsinaista opinnäytetekonserttia. Suunnitelmiini kuului kuitenkin pitää B-kurssitutkintoani edeltävinä viikkoina oma konsertti, kiitoksena vuosien varrella minua tukeneille ystäville ja opettajilleni. Lähimmät ystäväni olisivat olleet myös mukana konsertissa. Työtilanteeni ja muuttoni pois paikkakunnalta ei kuitenkaan mahdollistanut konsertin toteuttamista. Se siirtyi tulevaisuuteen, ja sen sijaan päätettiin keskittyä vain saavuttamieni tietojen ja taitojen osoittamiseen kirjallisessa muodossa.

2.2 Kysyntä ja tarjonta

Monet ovat tiedustelleet, miksi aloin kirjoittaa tuubansoitosta juuri alkeisoppikirjaa. Olen vastannut ajatuskulkuni olleen seuraavan: aiemmin matalia vaskia opiskelevat lapset aloittivat yleensä jollakin pienempikokoisella instrumentilla; pasunistit alttopasuunalla, ja sekä baritonistit että tuubistit baritonitorvella. Vuoden 2005 tienoilla tähän tuli kuitenkin muutos. Tällöin kehitettiin Saksassa Harri Lidslen aloitteesta ns. juniorituuba, pienikokoinen Es-tuuba, jolla jo 120 cm:n pituinen soittaja voi aloittaa, ilman minkäänlaista "välivaiheinstrumenttia". Tämä helpottaa esimerkiksi nuotinlukua - oppilaan ei tarvitse hankaloittaa nuotinlukuaan yhtäkkisellä nuottiavaimen vaihdolla (baritonitorven G-avain → tuuban F-avain), eikä myöskään ottaa esiin transponointia muun musiikillisen osaamisensa kannalta liian varhaisessa vaiheessa.

Koska aloittavia tuubisteja ei aiemmin ollut, myöskään tuubansoiton alkeismateriaalille ei ole ollut kysyntää. Uuden juniorituuban myötä tämä tarve on kuitenkin päässyt yllättämään - mistä löytää sopivalla ambituksella bassoavaimelle kirjoitettuja harjoituksia? On toki olemassa ulkomaalaisia tuubakouluja pienille soittajille, mutta näiden etenemisvauhti on mielestäni hyvin monille oppilaille täysin mahdoton saavuttaa - eihän voida olettaa, että muutaman viikon soitonopettelun jälkeen soittajalla olisi jo yli oktaavin laajuinen käyttörekisteri.

Ryhdyin siis tuumasta toimeen, ja aloin työstää pienille soittajille tarkoitettua materiaalipakettia, joka etenisi sopivalla nopeudella, mutta olisi samalla mielenkiintoinen ja antaisi oppilaalle tarpeellisia onnistumisen elämyksiä. Näin myös pienen markkinaraon - koska tällaista alkeisoppikirjaa ei ole vielä suomen kielellä julkaistu, uskon tämän työni olevan edelläkävijänä suomalaisessa vaskiopetuksessa. Sen kautta pienet oppilaat saavat taitojaan vastaavia harjoituksia omalla äidinkielellään, mikä luonnollisesti on toimivan soitonopetuksen perusedellytys.

2.3 Keskeiset tavoitteet

Tahdoin tuoda opinnäytetyössäni esiin musiikin monipuolista osaamistani, kuten sävellystä ja sovitusta. Koska kyseessä on oppikirja, työn olennaisimmaksi haasteeksi nousi, kuinka saada aikaan luontevasti etenevä, tehokas, mielenkiintoinen, motivoiva ja asiantunteva opas pienen soittajan tarpeisiin.

Olen tutkinut ja vertaillut useita vaskisoiton alkeisoppaita, niin suomalaisia kuin ulkomaalaisia. Olen poiminut niistä hyviä ja mielenkiintoisia ideoita, ja vastaavasti jättää pois sellaisia, joiden en ole kokenut olevan hyödyksi. Samaan aikaan olen säveltänyt harjoituksia omaa oppikirjaani varten, sekä käyttänyt tämänhetkisiä oppilaitani ”koekaniineina” nähdäkseni, millaiset harjoitukset toimivat parhaimmin. Varsinaiseksi haasteeksi näyttääkin muodostuneen järjestys, jolla uusia opeteltavia asioita lähestytään – mistä sävellajeista lähdetään liikkeelle, millainen on hyvä ambitus, kuinka paljon aikaa (kuinka monta erillistä harjoitusta) oppilas tarvitsee sisäistääkseen uuden asian, kuinka monta uutta asiaa koko kirjaan kannattaa kaikkiaan sisällyttää, ja niin edelleen.

Olin siis itsekkin äärimmäisen mielenkiintoisella tutkimusmatkalla etsimässä niitä piirteitä, jotka tekevät joistakin oppikirjoista käytännöllisempiä ja suositumpia kuin toisista. En kuitenkaan haaveile saavani aikaan miltään osin ”täydellistä” soitto-opasta, vaan lähinnä kirjaseen, joka vastaa juuri tämän hetken tarpeisiin matalien vaskien opetuksessa. Se tulee toivottavasti ilmentämään omia pedagogisia periaatteitani, kuten että soiton harjoittelu voi olla sekä todella tehokasta että hurjan hauskaa! Tämä valitettavasti unohdetaan klassisen musiikin opiskelussa usein. Koetin tuottaa opetusmateriaalin, joka on ennen kaikkea oppilaslähtöinen – tulevathan monet ideoistani suoraan oppilailtani, heidän mielenkiinnoistaan, mieltymyksistään ja haasteistaan. Käytän myös hyväksi omaa oppimispolkuani, sekä konsultoin lukuisia muita vaskipedagogeja sekä Suomessa että ulkomailla.

Koin tämän soitto-opaan teon haasteena paitsi itselleni ja omille taidoilleni, myös

koko suomalaiselle vaskiopetukselle. Elämme nyt vaskisoiton jatkuvuuden kannalta hyvin kriittisiä vuosia. Vaskipuhaltimia ei ehkä mielletä kaikkein trendikkäimmiksi monien kevyen musiikin instrumenttien rinnalla. Osa tällaisesta ilmiöstä johtuu myös ihmisten tiedonpuutteesta; vanhemmat eivät ehkä tule aina ajatelleeksi, että on olemassa monia muitakin instrumentteja, kuin ne perinteiset piano, viulu ja kitara. Tästä johtuen tahdon tehdä parhaani, jotta klassinen musiikki säilyttäisi jalansijansa myös tulevien nuorten sukupolvien elämässä.

3 NÄKEMYKSENI OPETUKSESTA

3.1 Yleistä oppimisprosessin taustaa

Hyvä oppiminen on lukuisten eri osatekijöiden summa. Paitsi oikeanlaisten opetus- ja oppimismenetelmien hyödyntämistä, se vaatii myös monia tietoisia päätöksiä opiskelijalta itseltään. Koska oppimista tapahtuu läpi ihmisen koko elinkaaren, sen eri osia ja taustatekijöitä on hyvä osata jäsentää sekä itselleen että opettajilleen/oppilailleen. Näin myös mahdolliset ongelmatilanteet saadaan minimoitua.

Opiskelijalta itseltään vaaditaan oma-aloitteisuutta, uskallusta ja päämäärätietoisuutta. On tärkeää, että opiskelija itse tiedostaa (opettajan kanssa yhdessä sovitut) oppimistavoitteensa, ja on halukas näkemään vaivaa ne saavuttaakseen. Ehkä voidaan yleistää, että mitä vanhempi opiskelija on, sitä suurempi on hänen oman vastuunsa osuus opintojen etenemisestä.

3.1.1 Oppimisteoriat suhteessa soitonopetukseen

Musiikinopetuksessa erityisesti pienille lapsille sovelletaan usein lähinnä behavioristista oppimisteoriaa – kun lapsi on opetellut läksykappaleen tarpeeksi hyvin, hän saa siitä pienen palkinnon (Männikkö, 2005). Se voi olla vaikkapa pieni tähtitarra omaan harjoitusvihkoon, esiintyminen luokkakonsertissa tai jopa stipendi lukukauden päättyessä. Näillä ”palkinnoilla” oppilasta rohkaistaan yrittämään parhaansa. Behaviorismi ei kuitenkaan vastaa soitonopetuksen käytännön puoleen – opetus nähdään vain yksipuolisena tiedonsiirtona. Koska musiikissa opiskelijan oma hahmotuskyky on hyvin olennainen taiteellisen lopputuloksen kannalta, pelkkä ulkoa opettelu ei vielä johda kelvollisiin lopputuloksiin.

Konstruktivismi esiintyy myös tietyillä taiteen perusopetuksen osa-alueilla; lähtökohtana on ajatus, että jokainen ihminen, olkoonkin lapsi tai aikuinen, on jo

syntyjään musikaalinen, ja kykenevä tuottamaan musiikkia. Tämä ajattelutapa korostuu erityisesti kansanmusiikin opetuksessa, jossa pidetään alusta saakka tärkeässä asemassa itse keksimistä ja itse tekemistä. Tämä oppimisteoria asettaa kuitenkin opettajalle melkoisen haasteen – kuinka selvittää jokaisen oppijan taustat ja piilevät musiikilliset lahjat mahdollisimman nopeasti, etenkin kun oppilaita saattaa olla useita kymmeniä? Kuinka räätälöidä soiton (erityisesti alkeis-) opetus vastaamaan kunkin oppijan jo olemassa olevia valmiuksia?

Vastaavasti kognitivismia voidaan soveltaa lähinnä klassisen musiikin opiskeluun. Tällöin opettaja tukeutuu oppijalla jo olemassa olevaan tietopohjaan, ja pyrkii laajentamaan tätä uusilla opittavilla asioilla. Näin esimerkiksi musiikin teorian merkitys kasvaa – oppilasta opetetaan soveltamaan teoria-aineissa oppimiaan sääntöjä soittotunneilla käsiteltäviin kappaleisiin, siis suorittamaan pienimuotoisia ongelmanratkaisutehtäviä. Näin hän saa käytännön vastineita oppimilleen säännöille, ja oppii ymmärtämään niiden merkityksen sekä lainalaisuudet.

Vaikka kaikille oppimisteorioille löytyy soitonopettajista omat kannattajansa, nyky-Suomessa selkeästi eniten suosiotaan kasvattanut on humanismin tarjoama toimintamalli. Tällöin opetustapahtuma on hyvin opiskelijakeskeistä – pyritään etenemään hänelle suotuisaa vauhtia, ja pitämään opiskeleminen mielenkiintoisena. Tämä tuo kuitenkin mukanaan myös käytännön ongelmia; kuinka motivoida oppilasta harjoittelemaan myös niitä ei-niin-mieluisia, mutta opintojen etenemisen kannalta ja sitä mittaavissa kurssisuorituksissa ja soitonäytteissä välttämättömiä asteikoita? Itse en myöskään kaikissa tilanteissa allekirjoittaisi vallalla olevaa ajatusta siitä, että oppilaiden annetaan soittaa vain sitä, ”mikä on kivaa”. Tällaisen vapaan musiikkikoulutuksen hedelmät ovat jo nähtävissä – ulkomaalaiset muusikot vievät suomalaisista orkestereista työpaikat, koska kotimaisten soittajien taidot ovat liian yksipuolisia. Ei ole harjoitettu tarpeeksi, koska se ei ole kivaa, ja vaatii liikaa ponnistelua.

Hyvä oppiminen koostuu oppilaan ja opettajan toimivasta vuorovaikutuksesta, vapauden ja vastuun vuorottelusta sekä innostavasta ja oppimiseen

kannustavasta ilmapiiristä. Hyvä ja työssään taitava opettaja osaa valikoida edellämainituista oppimisteorioista parhaat palat, ja räätälöidä niistä toimivat opetuskokonaisuudet. Ihanteellista olisi, jos tuosta opetuspaketista - ajatellaan vaikkapa vaskisoitinten 1-perustason opetuskokonaisuutta - saataisiin pienillä muutoksilla jokaiselle pienelle soittajalle sopivat toimintamallit (SML 2005). Tarpeeksi haastetta, tarpeeksi motivointia, tarpeeksi vanhan kertausta sekä roppakaupalla uuden oppimisen riemua!

3.2 Henkilökohtaiset tavoitteeni opetuksessa

Tavoitteenani on luoda oppilaille oppimisympäristö, joka on turvallinen ja johon jokaisen on helppo tulla. Pelon kautta hallitseminen ei kuulu opetusmetodeihini. Valitettavasti tällaista ilmenee eri puolilla maailmaa (Lang & Ritz 2008, 71-80).

Pyrin tekemään opetustilanteesta mielenkiintoisen ja avoimen, luovaa ilmaisu- ja tukevan. Aion myös ylittää samalla itseni; olen aina ollut vieraiden ihmisten keskuudessa hieman ujompaa, mutta nyt työkokemuksesta saamallani varmuudella haluan näyttää oppilaille, että opettajakin on vain ihminen. Haluan opettaa oppilailleni heittäytymistä – osoittaa, että opekin saa olla vähän pöyhkö. Uskon tämän lisäävän avoimuutta ja rakentavan luottamusta minun ja oppilaideni välille.

Pyrin myös rakentamaan johdonmukaisen opintokokonaisuuden oppilailleni. Tämä tarkoittaa, että asetamme opiskelulle yhteiset tavoitteet, joita kohden koetamme parhaamme mukaan pyrkiä. Ohjelmistoa yritän kasata mahdollisimman monipuolisesti – niin, että oppilaan mielenkiinto säilyy, ja OPSin mukaiset tavoitteet opeteltavista asioista tulevat käsiteltyä. Toki aikaa täytyy jättää myös hauskanpitoon – tällaisia pieniä kivoja tehtäviä voivat olla vaikkapa omat, pienet sävellystehtävät.

Minua on syystä tai toisesta tituleerattu jo vuosien ajan ”vaskisoittajien äitihahmoksi”, niinpä toivon, että oppilaillani on turvallinen olo opiskellessaan kanssani. En olekaan varsinaisesti huolissani oppilaiden kanssa toimeen

tulemisesta – se toimii varmasti. Lähinnä näen suurimmaksi haasteekseni aikataulutuksen. Kuinka asettaa pidemmän tähtäimen tavoitteita niin, että etenemisnopeus ei ole liian nopea, mutta silti kyetään ylläpitämään oppilaan motivaatiota.

Toivon, että ohjelmistojen valinnoissa minua auttavat Suomen musiikkioppilaitosten liiton antamat ohjeistukset eri instrumenttien tasovaatimuksista, sekä ohjelmistojen valinnasta (SML 2005). Tarvittaessa voin tuki turvallisesti mielin kääntyä kollegoideni puoleen, heiltä saan varmasti tarvitsemaani apua.

Pyrin tukemaan oppilaideni luonnollista kehitystä, sekä herättämään heissä hieman sitä samaa paloa, jota itse tunnen musiikkia kohtaan. Toivon, että he näkevät sen innostuksen kauttani, ja ehkä itsekkin uskaltavat heittäytymään taiteen teon saloihin. Pyrin myös olemaan heille aikuisen ihmisen esimerkki; turvallinen täti, joka on opetustilanteen alusta sen loppuun saakka vain ja ainoastaan heitä varten. Haluan osaltani olla tukemassa lasten ja nuorten (ja miksei aikuistenkin) henkistä kehitystä ja itsetunnon rakentumista – haluan, että jokainen oppilaani voi olla vakuuttunut siitä, että hän on tärkeä, ja ainutlaatuinen juuri sellaisenaan.

3.3 Konkretisointi

Tahdon tällä opinnäytetyölläni osoittaa edustavani uuden sukupolven vaskiopettajuutta – mutta samalla muistuttaa, että opetuksen juuria ei ole unohdettu. Vaikka tässä vaiheessa materiaalipakettini koostuu vain opettajan ohjeista ja nuottimateriaalista, myöhemmässä vaiheessa julkaistavaksi tuleva, väritetty ja kuvitettu versio tulee olemaan pikkusoittajille sopiva – hauska ja mielenkiintoinen, kuitenkin informatiivisuutta unohtamatta. Toivon oppikirjan osoittavan edes pieniä heijastuksia niistä asioista, jotka koen opetuksessani merkityksellisiksi.

4 AJANKOHTAISUUS

4.1 Minä – tässä ja nyt

Miksi juuri minä olisin sovelias kirjoittamaan oppikirjaa – tässä kysymys, jota usein pohdin opetusmateriaaleja kootessani. Lopulta päädyin kuitenkin aina samaan lopputulokseen: luonnollisen uteliaisuuteni tähden. Olen kiinnostunut kehittämään parhaani mukaan minulle tärkeää alaa. Minulla on myös melko pitkä työhistoria takanani, vaikka varsinainen valmistumiseni onkin vielä edessä – olen toiminut vaskiopettajana koko ammattiopintojeni ajan eri musiikkioppilaitoksissa. Olen siis tullut näkemään, mitä instrumenttiopettajan työ on käytännössä.

4.1 Meillä ja muualla

Minulla on jo kansainvälistä perspektiiviä soitonopetukseen, vaikka en ole toistaiseksi opiskellut ulkomailla. Tuubansoiton opettajani Gustavo Subida on kotoisin Portugalista ja on opiskellut useissa eri musiikkikouluissa ympäri Eurooppaa. Tämän lisäksi olen osallistunut Suomessa järjestetyille, kansainvälisten vaskitähtien pitämille mestarikursseille. Näistä mainittakoon mm. Jens Bjørn-Larsenin, Sergio Carolinon, François Thuillierin, Anthony Cailletin, Velvet Brownin sekä legendaarisen Roger Bobon kurssit.

Olen kiinnostunut ottamaan selvää, kuinka asioita tehdään ja opetetaan oman maamme rajojen ulkopuolella. Samalla minulle opettajana selkeytyy mikä kotimaisessa opetuksessamme on hyvää ja säilyttämisen arvoista, ja vastaavasti, mitä ulkomaisia toimintatapoja meidän olisi hyvä oppia käyttämään.

5 SÄVELLYSPROSESSI

5.1 Ongelmat

Varsinaisessa sävellysprosessissa ongelmaksi muodostui syntyvien harjoitusten samankaltaisuus. Kuinka luoda tarpeeksi mielenkiintoisia harjoituksia lapselle, joka kykenee vasta tuottamaan kaksi tai kolme erilaista ääntä? Tarkkaan tuli harkita myös oppikirjan etenemisnopeus; on olemassa paljon esim. trumpetin alkeisopetukseen tarkoitettuja oppaita, joiden harjoituksissa hyvin pian alun jälkeen vaaditaan jo lähes puolentoista oktaavin äänialaa. Tämä on pienille soittajille – joitakin marginaalitapauksia lukuun ottamatta – täysi mahdottomuus. Vaikka omien harjoitusteni ambitus on hieman yli oktaavi, olen keskittänyt kappaleet liikkumaan ala- ja keskirekisterissä. Nämä ovat vasta-alkaajalle kaikkein helpoimmat äänet saavuttaa.

Yhdeksi ongelmaksi muodostui myös sävellysten aikataulutus. Asetin tavoitteekseni säveltää noin 50 erilaista pientä harjoitusta ja kappaletta, sekä näiden lisäksi sormitustaulukot. Useimmiten istuin alas pianon ääreen, ja kokeilun kautta kehitteilin toimivia harjoituksia. Toisinaan harjoituksia syntyi yhdellä kertaa sivukaupalla, toisinaan yhdenkin tuottaminen aiheutti päänsärkyä. Koska sävellystapahtuma toimi siis sykleittäin, oli vaikeaa saada harjoitusten etenemisestä ja vaikeustasojen muutoksista johdonmukaisia. Koen tässä kuitenkin loppujen lopuksi onnistuneeni.

5.2 Oivallukset

Harjoituksia säveltäessäni ja niitä oppilaillani kokeiluttaessani huomasin, kuinka tärkeää on rytmityksen ja sen loogisuuden merkitys – etenkin, jos mukana on pianosäestys. Tällöin pianon bassokuluissa on hyvä säilyä esimerkiksi selkeä 1/4-pulssi, tällöin oppilaan on helpompaa itse seurata kappaleen kulkua ja laskea oikein omien ääntensä pituudet.

Huomasin myös, kuinka samasta kappaleesta on hyvä tehdä useampia pieniä muunnelmia, esimerkiksi duuri-molli-suhteiden tai vaikka rytmityksien suhteen. Tämä on käytännöllistä etenkin silloin, kun otetaan esille jokin uusi asia. Näin oppilas tuntee jo melodian ja sormitukset, ja hänen on helpompaa sisäistää uuden asian mukanaan tuomat muutokset. Uusi asia tulee näin opittua lähes varkain. Samalla oppilas tuntee jo osaavansa paljon ja saa kallisarvoisia onnistumisen elämyksiä, vaikka kyseessä onkin uusi, ennalta harjoittelematon kappale.

5.3 Harjoitusten muotoutuminen ja karsinta

5.3.1 Sävellajit ja rytmit

Syy, miksi suuri osa harjoituksista on kirjoitettu Es-duuriin, on hyvin johdonmukainen. Suomessa lähestulkoon kaikki pienet tuubistit aloittavat soittouransa Es-vireisellä soittimella. Tämän vuoksi Es-duuri on soitinta, sen virettä ja sormituksia ajatellen turvallisimmin ”kotisävellaji”, aivan kuin C-vireiselle C-duuri, B-vireiselle B-duuri, ja niin edelleen. Vaikka monilla transponoivilla soittimilla puhutaan usein instrumentin omasta C-duurista, tämä saattaa siis soida jonain muuna – esimerkiksi B-vireisen baritonitorven C-duuri on siis soiva B-duuri. Jotta pieni soittaja välttyisi näin monimutkaiselta ajattelulta, olen kirjoittanut harjoitukset bassoavaimelle ja aloittanut sävellajit Es-duurista. Näin oppilas pääsee heti soittamaan soivia ääniä, eikä ajaudu transponoinnin syövereihin liian aikaisessa vaiheessa. Vastaavasti uusia sävellajeja otetaan esiin johdonmukaisessa järjestyksessä – edeten ensin kahden ja neljän alennuksen duureihin, siis samoin kuin C-duurista edettäisiin G- ja F-duureihin. Uskon tämän olevan soittajan nuotinluvun kannalta eduksi ja avuksi – myös tulevaisuutta ajatellen.

Rytmeistä halusin ottaa mukaan vain kaikkein helpoimmat – lähtien liikkeelle kokonuoteista ja edeten lopulta kahdeksasosanuotteihin saakka. Näiden rinnalle otetaan myös aika-arvoiltaan samansuuruiset tauot, kuitenkin neljäsosataukoa lyhyempiä ei käsitellä. Materiaalipaketin loppupuolella otetaan myös sivulauseessa esiin pisteelliset nuotit, mutta suuremman painotuksen ne saavat vasta oppimateriaalin mahdollisissa myöhemmissä osissa. Näillä rytmeillä tuubisti

kykenee jo selviytymään jopa yksinkertaisesta matalien vaskien orkesterikirjallisuudesta.

5.3.2 Rajaus käsiteltävistä asioista

Halusin rajata materiaalipaketin palvelemaan vain aivan tuubansoiton aloittajia. Tästä johtuen mukana on paljon yksinkertaisia, vain muutaman eri äänen harjoituksia. Halusin myös pitää käytettävän rekisterin kohtuullisena niin, että voidaan keskittyä enemmän hyvän äänen tuottamiseen, kuin ylä-äänien pinnistelyyn. Rytmiiikan suhteen halusin ottaa esiin ensimmäisten aika-arvojen lisäksi myös pisteelliset rytmit sekä tauot. Nämä ovat olennaisia paitsi omissa harjoituksissa, myös pienten soittajien ensimmäisissä orkesterikappaleissa. Vaskisoittajalle juuri orkesterisoitto tulee jatkossa olemaan suurena osana soittoharrastusta. (Almila & Panula 2010, 120-126.)

6 OPETTAJAN OPAS

6.1 Lautasmalli – mitä päivittäisen harjoittelurutiinin tulisi sisältää

Seuraava koonti pohjautuu vaskisoittajien perimätietoon. Nämä ovat silti sovellettavissa myös puupuhaltajien harjoituskäytännöiksi.

Jokapäiväiseen harjoitteluun tulisi sisältyä vähintään seuraavat kuusi osa- aluetta:

1. Hengitysharjoitukset ja puhalluksen kontrollointi

- Nämä suoritetaan ilman instrumenttia

2. Lämmittelyharjoitukset/ "warm-up"

- Tarkoituksena on saada veri kiertämään huulissa ja valmistella niitä tulevaan rasitukseen. Kunnon lämmittelyllä ennaltaehkäistään mahdollisia pienten lihasten vammoja

3. Huulten vahvistaminen ja joustavuuden kehittäminen

- Liikkuvuusharjoitukset; edestakaisia murtosointukulkuja eri sävellajeissa, intervalliharjoitukset legatona, vaihtelevat nopeudet, myös dynamiikkavaihteluita

4. Artikulaatioharjoitukset

Näiden avulla herätetään kieli toimimaan nopeasti ja tarkasti. Harjoitellaan suoria kielityksiä, pidemmälle edenneiden opiskelijoiden kanssa myös kaksois- ja kolmoiskielityksiä. Myös eri kielitystapojen intervalliharjoitukset ovat suotavia.

5. Sormitekniikka

Lopuksi verrytellään sormet asteikoilla, murtosoinnuilla, rytmiset harjoituksilla sekä muilla nopeilla juoksutuksilla. Tämä kehoitetaan tekemään myös mahdollisimman monessa eri sävellajissa.

Harjoittelun jälkeen:

6. Rentoutusharjoitukset/ "warm-down"

Soitetaan matalan rekisterin ääniä rauhallisella nopeudella, nyanssina enintään *mf*. Tällöin huulet rentoutuvat nopeasti, eikä tarvitse pelätä lihaksissa ilmeneviä, rasisvammojen tuottamia ongelmia. Näin myös seuraavan päivän tehokas harjoittelu on turvattu.

6.1.1 Lämmittelyharjoitukset

Lämmittelyharjoitukset ovat olennainen osa päivittäistä harjoittelua. Aivan kuten urheilijoiden ennen suoritustaan, myös soittajan täytyy verrytellä tarvittavat lihaksensa tulevaa fyysistä rasisusta varten. Vaskisoittajalla olennaisimmat näistä ovat luonnollisesti kädet, ylävartalo sekä kasvojen lukuisat pienet lihakset. Ottamalla huolellinen lämmittely osaksi päivittäistä soittorutiinia voidaan ennaltaehkäistä mahdollisia pieniä revähtymiä tai muita vammoja.

Ennen varsinaisia harjoitteita on hyvä käyttää muutama minuutti aikaa ilman soitinta tehtäviin, valmistaviin hengitysharjoituksiin. Nämä paitsi verryttävät koko yläruumista ja rentouttavat hengityselimistöä, myös tehostavat huomattavasti myöhemmin instrumentin kanssa toteutettavia harjoituksia (Sherman 1979, 7-11). Näissä harjoituksissa rento sisäänhengitys ja paineeton ulospuhallus ovat kaiken A ja O.

Harjoitus 1

Rento seisoma-asento, selkä suorana. Tempo n. 60, hengitetään neljän iskun ajan sisään, edelleen pidätetään hengitystä neljän iskun ajan ja lopulta vapautetaan ilmaa neljän iskun ajan ulos. (Käytän tässä käsitettä "vapauttaa ilma", sillä ilman varsinainen puhaltaminen ei ole tässä harjoituksessa tarpeen.) Tämän jälkeen pidetään neljä iskua taukoa, minkä jälkeen harjoitus aloitetaan alusta. Harjoitusta toistetaan täysin samalla kaavalla toistuvasti, esimerkiksi kahdeksan kertaa. Tämän jälkeen voidaan pitää puolen minuutin tauko, jota seuraa saman harjoituksen toteuttaminen kaksi kertaa pidemmällä aikajaksoilla- kullekin osiolle käytetään näin ollen kahdeksan iskua. Kolmas tästä harjoituksesta johdettu

käyttökelpoinen variaatio on seuraavanlainen: ensin hengitetään sisään neljän iskun ajan, pidätetään hengitystä neljän iskun ajan, ja lopuksi vapautetaan ilmaa kahdeksan iskun ajan. Tämä voidaan tietenkin myös toteuttaa samassa suhteessa pidemmällä ajanjaksoilla; hengitetään sisään kahdeksan, ja vapautetaan ilmaa kuudentoista iskun ajan.

Harjoitus 2

Istutaan tukevan tuolin etureunalla, jalat kevyessä haara-asennossa, kuitenkin n. 90 asteen kulmassa. Annetaan ylävartalon taipua mahdollisimman alas lattiaa kohti. Hengitetään keuhkot mahdollisimman täyteen ilmaa, minkä jälkeen ilmaa pidätetään samassa asennossa pysyen. Joidenkin sekuntien kuluttua nousee puolittain nojaavaan asentoon (esim. käsivarret ja kyynärpäät omiin jalkoihin tuettuina), ja hengitetään jälleen keuhkot mahdollisimman täyteen. Huomattava on, että ilmaa ei saa päästää ulos missään vaiheessa! Jälleen hengitystä pidätetään muutaman sekunnin ajan, minkä jälkeen nousee takaisin normaaliin, ryhdikkääseen istuma-asentoon. Tässä vaiheessa toteutetaan viimeinen tehokas sisäänhengitys, muutaman sekunnin mittainen hengityksen pidätys, sekä lopulta ilman rento vapauttaminen (ei puhallus!).

Tämä harjoitus auttaa merkittävästi soittajaa kiinnittämään huomiota omaan hengitystekniikkaansa sekä sen tehokkuuteen, sillä ilman kulkeutuminen keuhkojen eri osiin on hyvin helppoa havaita. Tavoitteena on kehittää soittajan hengitystä niin, että hän kykenee suuntaamaan ilman mahdollisimman kauas keuhkojen alaosaan. Näin edesautetaan soitossa tarvittavan "tuen" muodostamista. Puhallinsoittajan on tärkeää kyetä kontrolloimaan omaa hengitystään- tällöin on mahdollista toteuttaa eri musiikkilajien vaatimaa fraseerausta sekä soittajalle että kuulijalle miellyttävällä tavalla.

Hengitysharjoitusten jälkeen on helppo siirtyä tekemään lämmittelyharjoituksia omalla instrumentilla. Ensimmäisenä kannattaa soittaa pitkiä ääniä sekä mahdollisimman vähän sormitekniikkaa vaativia liikkuvuusharjoituksia. Tämän jälkeen on hyvä herätellä sekä kieli että sormet toimimaan sujuvasti ja synkronoituna. (Bellamah 1976, 15)

6.1.2 Suukappaleen oikea paikka

Suukappaleen oikealle paikalle ei ole olemassa absoluuttista vastausta. Eri vaskisoittimilla on luonteestaan johtuvia vaatimuksia suukappaleen ideaalille sijainnille, mutta on myös koulukuntakohtaisia eroja (Bellamah 1976, 37).

Suukappaleen oikeaan paikkaan vaikuttavat lisäksi suukappaleen rimmin koko, sekä luonnollisesti soittajan omat fyysiset ominaisuudet; huulten koko ja hammasrivin muoto. Kuitenkin voidaan antaa karkeat arviot oikein sijoitetun suukappaleen mittasuhteista. Siinä missä esimerkiksi trumpetistit sijoittavat suukappaleen n. 1/3 ylähuulen ja 2/3 alahuulen varaan, suurin osa tuubisteista toimii juuri päinvastoin - 2/3 ylähuulen, ja 1/3 alahuulen varaan. Kuten todettua, nämä eivät kuitenkaan ole ehdottomia määritelmiä. Itselleni toimii parhaiten suukappaleen sijoittaminen lähestulkoon keskelle, tai jopa hieman enemmän alahuulen puolelle. Suurimmalla osalla oppilaitani olen kuitenkin havainnut aiemmin määriteltyjen mittasuhteiden toimivan parhaimmin. Jokaiselle soittajalle paras kohta löytyy kuitenkin vain kokeilemalla eri vaihtoehtoja. Useimmin ”oikea” kohta on myöskin se luonnollisimmalta tuntuva paikka.

Kasvojen lihakset on soitettaessa pyrittävä pitämään mahdollisimman rentoina. Tällöin ehkäistään soinnin mahdollisia ongelmia, eikä energiaa kulu turhaan muuhun, kuin soittamisessa välttämättömien lihasten aktiiviseen toimintaan. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota leuan takaosaan ja leukaniveliin, sekä suupieliin - suupielten ei tulisi missään tilanteessa (pois lukien äärimmäiset ylärekisterin äänet) kääntyä osoittamaan ylöspäin, ns. hymyansatsiin. Tällöin syntyy jännittyneisyyttä vääriin lihaksiin, soundi muuttuu nasaaliksi, ja tuntuma suukappaleeseen heikkenee. Usein myös nk. prässääminen (tarpeeton, huulten voimakas painaminen suukappaletta vasten) lisääntyy, ja lihasvaurioiden muodostumisen riski kasvaa huomattavasti. Myös erityisesti kielitysharjoituksia tehtäessä on hyvä kiinnittää huomiota leuan alaosaan, ettei ole havaittavissa ylimääräistä liikettä – esiintyvä liike kertoo usein kielen tarpeettoman suuresta liikekaaresta.

6.2 Harjoittelun tueksi

Rekisterin laajentamiseen on olemassa lukuisia mielekkäitä apukeinoja. Tässä niistä muutamia.

6.2.1 Ylärekisteri

Selkein apu soittajan omaan harjoitteluun on tuttujen melodioiden käyttö. Otetaan esimerkiksi Tuiki, tuiki tähtönen -lastenlaulu. Soitetaan harjoitus valitusta sävellajista, pidetään n. 10 sekunnin mittainen tauko, ja soitetaan koko harjoitus puoli sävelaskelta korkeammalta. Näin edetään, kunnes harjoituksen korkeimmat sävelet (tässä tapauksessa sävellajin kvintti, seksti) alkavat käydä haasteellisiksi. Silloin, kun korkeimpia ääniä ei saada enää soitettua, pidetään jälleen hieman taukoa, ja jatketaan suoraan korkeimmasta ”onnistuneesta” sävellajista. Tämä kehittää sekä ansatsia että virettä, sillä tutun melodian onnistumista soittajan on itse helppoa kuunnella.

- Kolmi- ynnä muut murtosoinnut puolisävelaskelin nousevissa sävellajeissa.

- Tavujen käyttö. Tämä on todettu toimivaksi monilla nuorilla soittajilla. Mikäli ylä-äänten vireessä tai niihin osumisessa on vaikeuksia, voidaan kehottaa oppilasta kuvittelemaan sanovansa ”tii” samalla kun soittaa – tällöin kieli on heti oikeassa asennossa ylärekisterin äänten virheetöntä tuottamista varten. Sama pätee alääniin, silloin voidaan ottaa käyttöön ”too”- tavu. Keski- ja alarekisteri ei yleensä vaadi lainkaan tällaisia aputoimenpiteitä.

6.2.2 Alarekisteri

Asteikkojen soitto hitaasti edestakaisin matalassa rekisterissä on oiva apu muhkean soinnin kehittämiseen ja vireen parantamiseen. Myös tuttuja melodioita, kuten em. lastenlauluja voidaan hyvin käyttää.

Tuttujen harjoitusten, esim. jo aiemmin soitettujen etydien transponointi oktaavia

alemmas toimii myös; tällöin oppilaalla on jo mielessään kuulokuva etydistä, jolloin hän kykenee itse kontrolloimaan virettään paremmin. Täytyy kuitenkin huomata, että vasta alarekisteriin tutustuttaessa matalien äänien vireeseen saaminen, sekä muhkean, tuubamaisen soundin löytäminen saattavat olla nuorelle soittajalle haastavaa – tällöin tarvitaan avuksi opettajan tarkkaa korvaa.

Intervalliharjoitukset ovat myös oiva apukeino – tämä on kuitenkin hyvä tehdä tarpeeksi hitaasti ja aina viritysmittarin kanssa. Soitetaan kasvavia hyppyjä keskirekisteristä alaspäin. Käyttökelpoisia ovat etenkin alussa ainakin kvintit ja oktaavit, sillä näiden vire on suhteellisen helppo kuulla.

Opettajan on näitä harjoituksia tehtäessä ja niihin ohjastettaessa äärimmäisen tärkeää tarkistaa, ettei oppilas lähde kiristämään suun takaosaa (leukanivelten alue), ja että matalia ääniä soittaessa suussa on tarpeeksi tilaa (hampaiden välissä n. kahden sormen levyisesti), ja että hän muistaa työntää leukaansa aavistuksen eteenpäin matalissa äänissä. Näin saavutetaan kaikista helpoimmin kaikissa rekistereissä tarvittava kaunis, tumma ja muhkea sointi.

6.2.3 Rythmi

Uusien rytmien opettelussa opettajan rooli on hyvin tärkeä. Taputukset tai ääneen laskeminen auttavat pientä soittajaa alkuun, ennen kuin hän vielä kykenee selviämään yksin haasteesta. Myös metronomia kannattaa kokeilla, joskin sitä vasta-alkajan voi olla vaikeampaa seurata soiton yhteydessä kuin omaa opettajaa. Soittaminen malliksi sekä yhdessä oppilaan kanssa ovat myös luonnollisesti hyvin tehokkaita tapoja opettaa uusia rytmikuvioita.

6.2.4 Melodia

Kuten rytmien, myös melodioiden opetuksessa opettajan esimerkki ja oppilaan pyrkimys kopioida opettajan soitto toimivat hyvin tehokkaasti. Mikäli melodian tuotossa ilmenee ongelmia (esimerkiksi sormitukset ovat oikeat, mutta luonnonäänet väärät), on suositeltavaa laittaa tuuba hetkeksi sivuun ja laulaa

melodiaa yhdessä pianon kanssa, laulaa ilman pianoa sekä soittaa pelkällä suukappaleella. Vasta näiden jälkeen melodiaa harjoitellaan uudestaan omalla soittimella. Tämä prosessi paitsi auttaa saamaan yhden melodian sujuvaksi, myös kehittää soittajan säveltapailutaitoja pitkällä tähtäimellä.

6.2.5 Kertaus

Ennen kaikkea on hyvä muistaa se, minkä jo vanha kansakin tiesi – kertaus on opintojen äiti. Vaikka uuden oppiminen on aina jännittävää ja kiehtovaa, aika ajoin on hyvä palata hieman taaksepäin ja kerrata jo opittuja asioita. Tätä silmälläpitäen olen kirjoittanut osalle harjoituksista erilaisia pieniä variaatioita, kuten vaihtanut sävellajia tai muuttanut rytmitystä. Näin melodia on itsessään jo oppilaalle tuttu, ja hänen on helppo itse arvioida omaa soittoaan myös kotiharjoittelussa.

7 LOPPUSANAT

Säveltämäni harjoitukset on tarkoitettu tukemaan aloittavaa tuubansoittajaa tämän parin ensimmäisen harrastuskuukauden ajan. Olen pyrkinyt tekemään kappaleista vaikeustasoiltaan vaihtelevia – kuitenkin niin, että ne kaikki ovat jokaisen pienen musisoijan saavutettavissa.

Toivon työstämäni tuubansoiton alkeismateriaalipaketin löytävän oman paikkansa vaskipedagogien opetusrepertoaarissa. Vasta käytäntö tulee osoittamaan materiaalin toimivuuden – millaisena pienet soittajat harjoitukset näkevät. Tulen näkemään, olenko arvioinut oikein keskimääräisen etenemisnopeuden ja sen, kuinka pienen soittajan mielenkiintoa kyetämään pitämään yllä vaihtelevilla harjoituksilla, ja vastaavasti antamaan onnistumisen elämyksiä palaamalla aika ajoin myös vanhoihin, tuttuihin harjoituksiin ja niiden pohjalta luotuihin variaatioihin.

Toivon myös oppimateriaalini toimivan edelläkävijänä suomalaisissa vaskipuhaltimien opetuskirjallisuudessa, sekä rohkaisevan muitakin pedagogeja tuomaan esiin omia ajatuksiaan. Toimimme kuitenkin alalla, jolla luovuus on työkykymme elinehto, ja vääriä vastauksia on vain harvoin. Näin ollen toivon pedagogisen sävellystyöni tuovan konkreettisesti esiin niitä asioita, jotka koen vaskipedagogina tärkeiksi, ja joista kerroin työni raporttiosiossa yksityiskohtaisemmin.

Toivotan antoisia hetkiä sekä ennakkoluulottomille pedagogeille että heidän säkenöiville, ainutlaatuisille oppilailleen.

LÄHTEET

Almila, A. & Panula J. 2010. Vaistoa on vaikia opettaa. Juva: WS Bookwell Oy

Bellamah, J. 1976. A Survey of Modern Brass Teaching Philosophies. San Antonio, Texas: Southern Music Company.

Lang, L. & Ritz, D. 2008. Journey of a Thousand Miles: My Story. Keuruu: Otava.

Männikkö, L. 2005. Koulutussuunnittelijan Aarrearkku. Opintotoiminnan Keskusliitto ry. Saatavissa: <http://www.okry.fi/aarrearkku/index.htm> . Luettu 20.4.2011.

Pesonen, A. 2008. Tuubansoiton alkeiskoulut. Kirjallinen lopputyö. Sibelius-Akatemia. Orkesterisoitinten osasto.

Sherman, R. 1979. The Trumpeter's Handbook. Athens, Ohio: Accura Music.

Suomen Musiikkioppilaitosten Liitto ry. 2005. Tasosuoritusten sisällöt ja arvioinnin perusteet: Tuuba, Trumpetti, Käyrätorvi, Pasuuna, Baritoni. Saatavissa: http://www.oaj.fi/portal/page?_pageid=475,402275&_dad=portal&_schema=PORTAL. Luettu 15.3. 2011.